

Nye tider – nye udfordringer

Indledning

En klog mand har sagt, at den vigtigste enkeltfaktor, der har indflydelse på læring, er hvad den lærende ved i forvejen.

Den, der undervises, er aldrig et ubeskrevet blad eller et tomt kar, som der kan fyldes viden på. Hvert menneske kommer til undervisningen med en rygsæk af personlige erfaringer og forudsætninger; sin egen historie og sin personlige forståelse af verden.

Hvis kirkens undervisning skal føre til læring, så er det med andre ord lige så vigtigt at vide noget om, hvem de voksne er, som undervisningen retter sig mod, som det er at vide noget om det, man vil have dem til at lære.

En kirkelig voksendidaktik til tiden må kunne bringe deltagerens forudsætninger i spil med undervisningens mål, indhold og midler. Hvem er de voksne, vi henvender os til? Hvor møder vi dem? Hvad vil vi, at de skal lære? Hvorfor er netop det vigtigt? Og hvordan kan vi formidle det, så det kan forstås?

Artiklen er et forsøg på at tegne et signalement af nogle fælles træk ved det, som sociologer kalder det sen- eller postmoderne samfund, og som har afgørende betydning for den måde, nutidsmennesker forholder sig til kirke og religiøsitet på. Formålet er at vise, hvordan der rokkes ved flere af de pæle, som den traditionelle kirkelige undervisning er bygget på, og at pege på nogle

af de udfordringer, som kirkens undervisning må forholde sig til i mødet med de nye voksne.

Signalement af den senmoderne religiøsitet

Det religiøse er trendy som aldrig før. Markedet bugner af tilbud, der knytter til ved det alternative og spirituelle, og tro og religiøse erfaringer er jævnlige på dagsordenen i medierne. Samtidig tales der om traditionstab i forhold til den kristne kulturarv, og om vigende kendskab til folkekirkens tro og praksisformer, der er koblet med individuelle forventninger til kirkens ydelser.

Denne dobbelte tendens af åbenhed og fremmedhed er ifølge religionssociologerne et symptom på, at religiøsitet privatiseres. Det vil sige, at religionen nok består – men i en individuel udgave, der ikke føler sig forpligtet af de officielle kirkelige bekendelsesskrifter. Religionen stykkes sammen af den enkelte, med elementer hentet fra kristendom, new age-religiøsitet, kabbalah-mystik eller helt andre traditioner, til et personligt 'kludetæppe', der sammensættes ud fra, hvad der giver mening i hans eller hendes livssituation.

Det kan kirken vælge at opfatte som en provokation. Eller som en udfordring til at prøve at finde ud af, hvad der ligger bag – og hvilke konsekvenser, det må få for kirkens undervisning.

Fra Sandhed til mening

Patchwork-religiøsitet er udtryk for, at det sen- eller postmoderne menneske tolker verden ud fra et individuelt perspektiv. Kriteriet er, hvad der er gyldigt "for mig".

Verdens centrum er ikke længere Gud, som det var helt frem til 1700 tallet. Verdens centrum er heller ikke det ideelle menneske, som renæssance- og oplysningstænkernes mente. I det, som her i flæng kaldes det sen- eller postmoderne, og som andre kalder det hyperkomplekse samfund, er der ikke ét centrum, men i princippet en uendelig række af centre. Det altseende Guds øje er, billedlig talt, erstattet af frøperspektivet. Konsekvensen er, at det ikke giver mening at tale om én universel sandhed, men at den enkelte må finde sin egen personlige sandhed.

Ifølge den engelske sociolog Anthony Giddens hænger det sammen med det overvældende bombardement af nye og modstridende informationer, der præger det moderne samfund. Gennem medierne præsenteres vi hele tiden for nye indsigter og viden, der tvinger os til at revidere vores opfattelse af virkeligheden. Resultatet af informationsstrømmen er paradoksalt nok ikke større sikkerhed, men tværtimod en større usikkerhed. Det senmoderne menneske må tvivle på, om det overhovedet er muligt at nå frem til gyldig viden. Tvivlen er blevet et livsvilkår, hvor man ikke kan vide, hvad der viser sig at bære, men må vælge det, der her og nu forekommer rigtigst – og være klar over, at man også kunne have valgt noget andet.

Fra autoritet til tillid

Den tvivl, som informationsekspllosionen fører med sig, rammer ifølge Giddens også samfundets traditionelle institutioner såsom skole og kirke. Traditionerne har mistet deres selvfølgeligelige autoritet, og er blevet noget, man kan vælge til eller fra. Det gælder også kirke og tro. Om man vælger at koble sig på (dele af) kirkens tro, afhænger af, om præsten formår at optræde som den 'adgangsport', der kan lukke kirken op for det senmoderne menneske.

Kirken er vant til at tænke autoritet, som noget den har i kraft af sin historie og tradition. Men i det senmoderne

er autoritet ikke noget, man "har" og kan bære med sig. Autoritet er derimod en flygtig størrelse, der etableres i det personlige møde, når det senmoderne menneske finder præsten troværdig – og dermed vælger kirke og kristendom til i den konkrete situation. Tillid til den konkrete person, der står som repræsentant for en bestemt livstolkning, bliver altså en afgørende faktor for, hvad der vælges.

Identitet som projekt

Før i tiden var individet indfældet i en fast tradition, hvor ens livsbane og identitet var givet med slægten. Det moderne samfund har medført, at den enkelte med den tyske pædagog Thomas Ziehes ord er blevet kulturelt frisat. For det enkelte menneske betyder det, at

det har frihed til at vælge, ikke bare sin uddannelse og sin karriere, men også sine fællesskaber og normer. Identitetsdannelse bliver med andre ord et livslangt, eksistentielt projekt. Voksenalderen har overtaget det ufærdige og formbare, som tidligere var et kendetegn på ungdom, og samfundets forandringshast bevirker, at evnen til læring, aflæring, omlæring og livslang læring bliver en kernekompetence i det senmoderne.

Set i dette lys bliver identitetsarbejdet ensbetydende med at kunne skabe kontinuitet i sit livs fortælling (jf. Marie Monrads artikel). Kriterierne for den historie, der fortælles, er det, der

giver eksistentiel mening, og derfor bliver det afgørende at det, der vælges, kan fungere som fortolkningsramme for ens tilværelse. Det religiøse skal med andre ord legitimeres sig som meningsfuldt, hvis det skal finde plads i den enkeltes identitetsprojekt. Dette er den virkelighed, som den kirkelige undervisning må forholde sig til.

Kirken tilbage til torvet

Den kirkelige voksenundervisning må med andre ord være parat til at tage udgangspunkt i de ændrede læringsforudsætninger, der er beskrevet ovenfor. Den må forholde sig til, at identitetsdannelse er et eksistentielt projekt, hvor det senmoderne menneske vælger ud fra, hvad der er personligt meningsfuldt. At autoritet ikke kan forudsættes, men må skabes i mødet. Og at det i

”

Hvis kirkens undervisning skal føre til læring, så er det med andre ord lige så vigtigt at vide noget om, hvem de voksne er, som undervisningen retter sig mod, som det er at vide noget om det, man vil have dem til at lære

sidste instans er det senmoderne menneske, der afgør, om kommunikationen er lykkedes.

Man kan også udtrykke det sådan, at hvor kirken har været vant til at kommunikere ovenfra, med udgangspunkt i dogmatikken og kirkehistorien, dér går det senmoderne menneske til de religiøse spørgsmål nedefra og spørger efter deres eksistentielle betydning.

Udfordringen til kirken bliver i denne situation at fungere som samtalepartner uden anden autoritet end vidnesbyrdet – og at gøre sit budskab gældende på en måde, der opleves som meningsfuldt.

Sindbilledet på den kirkelige undervisnings situation i det senmoderne bliver i denne sammenhæng ikke den statsautoriserede monopolreligion, men apostlen på torvet i Athen. Hvor den kristne tilværelsestolkning må gøre sig eksistentielt gældende mellem de andre "guder", og hvor kriteriet for gyldighed så at sige hentes nedefra, i den enkeltes liv. Hvor det afgørende er, om det, der siges, gør en forskel. Hvor autoritet ikke hentes udefra, men springer ud indefra, af troværdighed og mulighed for identifikation.

Voksenundervisning til tiden må turde tænke bevægelsen:

Ihukommende Paulus på Areopagos er de nye vilkår måske alligevel ikke så nye. Men de udfordrer den kirkelige undervisning til at gennemtænke sine mål, sit indhold og sine læreprocesser i forhold til mennesker, der har en helt anden tilgang til autoriteter og til identitet. Og at begynde dér.

Litteratur:

Lars Bo Kaspersen: *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*. Hans Reitzels Forlag.

Anthony Giddens: *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzels Forlag.

Per Fibæk Laursen: *Den autentiske lærer*. Gyldendals Lærerbibliotek.

Hilde Hiim og Else Hippe: *Læring gennem oplevelse, forståelse og handling*. Gyldendal Undervisning.

Jens Rasmussen: *Socialisering og læring i det refleksiøt moderne*. Unge Pædagoger.

Peter Gundelach (red.): *Danskernes værdier 1981-1999*

Lars Qvortrup: *Det lærende samfund*. Gyldendal

Knud Illeris: *Læring*. Roskilde Universitetsforlag.

VIDEN

AUTORITET

POSITION

OBJEKTIVITET

UNIVERSEL

UNDERVISNING

INTELLEKTUEL

GUIDE

OPPEFRA

FORELÆSNING

VIDEN

KUNNEN

AUTENTICITET

PERSON

SUBJEKTIVITET

PARTIKULÆR

LÆRING

EMOTIONEL

REJSELEDSAGER

NEDEFRA

VIDNESBYRD

ERFARING

